

מרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים

איראן כסוגיה הינדו־פסיפית: תגובות אוסטרליה, דרום קוריאה, יפן והודו למשבר ינואר 2026

מאת ד"ר לורן דגן עמוס

מבט מבס"א, מס' 2,367, 26 בפברואר 2026

תקציר: המשבר הפנימי באיראן בינואר 2026 אינו עוד אירוע "מזרח־תיכוני" במובן הצר, אלא אתגר חוצה־מרחבים עבור מדינות ההינדו־פסיפיק. איראן יושבת על צמתי־מפתח של אנרגיה וסחר (הורמוז), משטרי סנקציות ולחץ כלכלי אמריקני, ומסדרונות קישוריות חלופיים. המאמר מציג שתי טענות משלימות: ראשית, הזירה האיראנית מייצרת לחץ ישיר על מדינות אסיה דרך אנרגיה, סחר ושרשראות אספקה; ושנית, הפערים בין התגובות אינם מתמצים בדיכוטומיה של "ערכים מול ריאליפוליטיק", אלא משקפים תמהילים של שלושה מנופים: מסגור ערכי־פומבי, ניהול סיכונים קונסולרי, וחישובי עלות־תועלת גיאוככלליים (אנרגיה/סנקציות/קישוריות). בהשוואה בין אוסטרליה, דרום קוריאה, יפן והודו, עולה כי "ערכים" מתפקדים גם כנכס אסטרטגי של מעצמות בינוניות, בעוד יפן והודו נוטות למסגור זהיר יותר בשל חשיפה לעלויות מערכתיות של שיבוש אנרגטי ופגיעה בנכסי קישוריות (כגון צ'אבהאר ו־INSTC). לבסוף, המאמר מציג לקחים לישראל: בניית לגיטימציה באמצעות מתווכים דמוקרטיים, מסגור גיאוככלכלי עקבי של איראן, והתאמת ציפיות מול לחץ אמריקני כך ששותפות אסייתיות יוכלו להתקרב לעמדה מערבית בלי לשלם מחיר בלתי־נסבל.

המשבר הפנימי באיראן בינואר 2026 אינו עוד אירוע "מזרח־תיכוני" במובן הצר, אלא אתגר חוצה־מרחבים עבור מדינות ההינדו־פסיפיק, זאת משום שאיראן יושבת על צמתי־מפתח במערכת הבינלאומית: נתיבי אנרגיה וסחר, משטרי סנקציות ולחץ כלכלי אמריקני, ומסדרונות קישוריות המציעים חלופות גיאוככלליות לתצורות אחרות. במילים אחרות, תגובותיהן של אוסטרליה, דרום קוריאה, יפן והודו לאיראן משקפות לא רק העדפות ערכיות או תפיסות מוסריות, אלא מנגנוני ניהול חשיפה כלכלית, אסטרטגית ותדמיתית במערכת בינלאומית שבה "הסיכון" הפך למטבע מדיניות.

הניתוח להלן מציג שתי טענות משלימות. ראשית, הזירה האיראנית מפעילה לחץ ישיר על מדינות אסיה דרך אנרגיה, סחר ושרשראות אספקה, ומייצרת תגובות גם אצל מדינות רחוקות גיאוגרפית מאיראן. שנית, הפערים בין המדינות אינם מתמצים בדיכוטומיה של

ערכים מול ריאלי-פוליטיקה, אלא בתמהילים שונים של שלושה מנופים: הראשון, מסגור ערכי-פומבי; השני, ניהול סיכונים קונסולרי; והאחרון חישובי עלות-תועלת גיאורכלכליים (אנרגיה/סנקציות/קישוריות). במסגרת זו, איראן הופכת לשדה מבחן של מדיניות חוץ הינדופסיפית ב-2026: כמה מדינות מוכנות למנף זכויות אדם ככלי אסטרטגי, ועד כמה הן יעדיפו זהירות שתשמר נכסים מוחשיים גם במחיר של עמימות נורמטיבית.

למה איראן היא סוגיה הינדופסיפית?

(1) מצר הורמוז: סיכון אנרגטי שמתרגם מיידית ללחץ מקרו-כלכלי

איראן חולשת על סביבת מצר הורמוז, נקודת חנק קריטית בשוק האנרגיה והסחר הימי. האפשרות לשיבוש תנועת מכליות, גם אם אינו מתמשש בפועל, מייצרת תנודתיות בשוק; פרמיית סיכון שנכנסת למחירים ויכולה להתפוגג כאשר פוחת החשש להסלמה. דינמיקה זו ממחישה את עומק החשיפה של כלכלות אסיה, ובעיקר של יבואניות אנרגיה גדולות, לשאלת היציבות האיראנית. במצב כזה, תרחיש של "זינוק חד" במחירי הנפט אינם בהכרח ניבוי, אלא תרגיל אנליטי: המחשה של עלות השיבוש והשלכותיו האפשריות על אינפלציה, עלויות הובלה, ושיעורי צמיחה. לכן, גם מדינות שמבקשות לגנות את הדיכוי אינן יכולות להתעלם מהשאלה האנרגטית; היא קובעת את תקרת הרטוריקה ואת גבולות ההסלמה הדיפלומטית.

(2) איום מכסים אמריקני: מבחן לקוהרנטיות של לחץ כלכלי

איום אמריקני במכס גבוה על מדינות "שעושות עסקים עם איראן" ממיר את המשבר האיראני למבחן משמעת כלכלית על בעלות-ברית ושותפות אסטרטגיות באסיה. מכאן שהתגובות אינן רק עמדה כלפי איראן, אלא איתות על נכונות לשאת מחיר כלכלי כדי לשמר נכסים גיאורכלכליים (למשל פרויקטי מסדרונות כלכליים), או כדי להחזיק מסגור ערכי שאינו מסתיים בהצהרה בלבד. האיום הכלכלי יוצר תמריץ לעמימות, לחריגות ולדיפרנציאציה בין סוגי קשרים ולכן הוא מעצב את המדיניות לא פחות מהאירועים ברחובות איראן.

(3) אפקט המעצמות הבינוניות: לגיטימציה נורמטיבית שמגיעה "ממקום פחות צפוי"

כאשר ביקורת על איראן מגיעה מארצות הברית קל לטהראן למסגר אותה כצפויה, אינטרסנטית ומוכתבת היסטוריה של עימות. לעומת זאת, כאשר ביקורת חריפה מגיעה ממדינות דמוקרטיות "בינוניות" כדוגמת אוסטרליה ודרום קוריא, היא מעניקה למחאה באיראן לגיטימציה מוסרית רחבה יותר ומקשה על טהראן לטעון שמדובר בקנוניה מערבית אמריקנית. מנגנון זה חשוב במיוחד בעידן שבו ניתוקי מידע והגבלת תקשורת הופכים לחלק אינהרנטי של ניהול משבר. גם הדים מוסדיים בזירה הבינלאומית (למשל שיתוף זכויות אדם באו"ם) מחזקים את יכולתן של מדינות הינדופסיפיק לעגן את עמדתן במסגרת נורמטיבית שאינה תלויה במעצמה אחת.

(4) קישוריות: צ'אבהאר ו-INSTC כמרחב אינטרסים הודיים (ורחבים יותר)

איראן היא חוליית-מפתח בפרויקטי קישוריות המבקשים להציע חלופות למסדרונות אחרים. עבור הודו, נמל צ'אבהאר הוא נכס אסטרטגי: שער לגישה למרכז אסיה ולאפגניסטן תוך עקיפת פקיסטן. לפיכך, אייציבות עמוקה באיראן אינה מאיימת רק על ביטחון אזרחים הודים, אלא גם על היתכנות השקעה ונוכחות ועל פרויקט גיאורכלכלי ארוך טווח. במקביל, המתח בין אינטרס הקישוריות לבין משטר הסנקציות מחייב את ניו דלהי לנהל דיפלומטיה עדינה מול וושינגטון סביב חריגות והסדרים. מעבר לכך, ה-International North-South Transport Corridor נתפס כמסגרת קישוריות רב-מודלית שבה איראן היא צומת מרכזי; קריסה תפקודית באיראן מערערת אפוא "חזון מסדרון" ולא רק יחסים בילטרליים.

אוסטרליה, דרום קוריאה, יפן והודו:

אוסטרליה: דיפלומטיה ערכית כמכפיל-כוח של הלימה-ברית

אוסטרליה נקטה קו פומבי תקיף: גינוי חד של אלימות ומעצרים לצד מסר המכיר בלגיטימיות המפגינים ומעניק להם הכרה בינלאומית. במישור האנליטי, זהו מקרה שבו "ערכים" אינם רק הצהרה מוסרית, אלא כלי אסטרטגי של הלימה עם קואליציה מערבית. קנברה מציבה את עצמה כיצרך לגיטימציה נורמטיבית ומגבה זאת באיתותים של מדיניות סיכון (לרבות מסרים קונסולריים תקיפים). האינטרס המוביל הוא חיזוק השתייכות לסדר מערבי-דמוקרטי והעמקת אמון פוליטי-אסטרטגי עם ארה"ב ואירופה. המחיר המבני טמון בהקטנת מרחב תמרון מול טהראן ובהעמקת עוינות דיפלומטית, שעלולה לצמצם ערוצי השפעה אם המשבר יתגלגל להסדרים אזוריים.

דרום קוריאה: זיכרון דמוקרטי כהון אסטרטגי (Global Pivotal State)

דרום קוריאה בלטה משום שהמהלך הערכי הגיע לא רק מהממשלה אלא גם מן הזירה הפרלמנטרית: קישור מפורש בין דיכוי באיראן לבין טראומה היסטורית קוריאנית (קוואנג'ו, 1980) הופך את איראן לשאלה של זהות דמוקרטית ולא רק של מדיניות חוץ. זהו שימוש מכוון בנרטיב לאומי כמשאב אסטרטגי: לבנות עמדת תווך דמוקרטית באסיה ולהגדיר את סיאול כמדינה שמוכנה לשלם מחיר תדמית-דיפלומטי כדי להגן על נורמות. יחד עם זאת, דרום קוריאה אינה יכולה להתנתק לחלוטין משיקולי אנרגיה וסחר ולכן ההתרסה הערכית נבלמת באמצעות זהירות מעשית וניהול סיכונים. האינטרס המוביל הוא שדרוג מעמד גלובלי והעמקת יוקרה נורמטיבית; העלות האפשרית היא חיכוך עם אילוצים כלכליים ועם הדינמיקה האמריקנית שממירה את איראן לסוגיית סנקציות-סחר.

יפן: רב-צדדיות זהירה גינוי דרך ה-G7 ושימור יציבות שוק

יפן מגלמת דפוס "נורמות באמצעות מוסדות": היא מגנה דיכוי ומדגישה זכויות אדם, אך עושה זאת דרך מסגרות רב-צדדיות כגון ה-G7, המאפשרות לה להחזיק עמדה עקרונית בלי להסלים לשיח של "שינוי משטר". זהו מנגנון שמשרת שני יעדים. ברמה הנורמטיבית הוא מעגן את יפן בתוך קואליציית דמוקרטיות; ברמה הגיאוי-כלכלית הוא מצמצם סיכון לזעזועים אנרגטיים ולפגיעה בנתיבי סחר בפרט ברגישות הגבוהה סביב הורמוז. כך נוצרת דיפלומטיה "מאוזנת": גינוי ברור, אך בשפה שמותירה פתח לערוצי תקשורת ולניהול משבר. האינטרס המוביל הוא יציבות אנרגטית ושימור רציפות מסחרית; העלות המבנית היא ביקורת על זהירות-יתר, במיוחד אם האלימות באיראן תחריף ותדרוש מסרים חדים יותר.

הודו: פרגמטיזם קונסולרי-קישורתי ואוטונומיה אסטרטגית תחת לחץ אמריקני

הודו אימצה קו רטורי זהיר והתמקדה בניהול סיכונים לאזרחים באמצעות הנחיות ואזהרות מסע. אולם מאחורי הזהירות עומד חישוב אסטרטגי ברור: עבור הודו איראן היא נכס קישוריות, ובראשו צ'אבהאר-מנוף עקיפת פקיסטן ועוגן לגישה למרכז אסיה. לכן ניו דלהי מנהלת דיפלומטיה מורכבת מול וושינגטון סביב חריגות, סנקציות והסדרים שיאפשרו לה להחזיק את הנכס בלי להיכנס לטווח פגיעה כלכלי. איום המכסים האמריקני ממחיש כי "אוטונומיה אסטרטגית" אינה סיסמה אלא מבחן ביצועי: עד כמה הודו יכולה להחזיק שותפות הדוקה עם ארה"ב ובו בזמן לשמר קשר פונקציונלי עם איראן, כאשר אינטרס לאומי מובהק מונח על הכף. האינטרס המוביל הוא שמירת נכסי קישוריות ומרחב תמרון; העלות המבנית היא פגיעות ללחצים כלכליים אמריקניים ולביקורת מערבית על עמימות נורמטיבית.

מסקנות השוואתיות: מה התגובות מלמדות על ההינדו-פסיפיק ב-2026

ראשית, המשבר האיראני מתורגם בראש ובראשונה למבחן גיאוי-כלכלי: הורמוז ותנודתיות שוק האנרגיה מכתיבים זהירות גם למדינות שמבקשות לגנות את הדיכוי.

שנית, "ערכים" הפכו לנכס אסטרטגי של מעצמות בינוניות: אוסטרליה ודרום קוריאה משתמשות במסגור זכויות אדם כדי לייצר לגיטימציה בינלאומית ולהעמיק הלימה-ברית, תוך צמצום יכולת המשטר האיראני לדחות ביקורת כצפויה. שלישית, הודו ויפן אינן "פחות מוסריות" אלא חשופות יותר לעלויות מערכתיות של שיבוש אנרגטי או קריסת מסדרונות קישוריות, ולכן הן מכוונות את הדיפלומטיה להקטנת סיכונים ושימור נכסים. רביעית, הלחץ האמריקני הוא משתנה מסדר-על: איום מכסים ממיר את השאלה "מה לומר על איראן" לשאלה "כמה לשלם כדי לא לאבד נכסים אסטרטגיים" וכיצד לשמר תמרון בין מוסר, בריתות וכלכלה.

בשורה התחתונה, תגובות מדינות ההינדו-פסיפיק למשבר באיראן בינואר 2026 ממחישות ארכיטקטורה אזורית מתפתחת של ניהול משברים: נורמות דמוקרטיות ככוח פוליטי, קונסולריות כמדיניות ביטחון לאומי, וקישוריות/אנרגיה כגורמי-הכרעה שמגבילים רטוריקה ומעצבים פרגמטיזם. איראן, במובן זה, היא לא רק זירה של אי-יציבות אלא מראה שמחזירה למדינות ההינדו-פסיפיק את שאלת היסוד של 2026: כיצד מאזנים בין ערכים, אינטרסים ומנגנוני כפייה כלכליים במערכת שבה הסיכון עצמו הוא מרכיב מבני של המדיניות.

לקחים אפשריים לישראל מן הדפוסים ההינדו-פסיפיים מול איראן (ינואר 2026)

1) לגיטימציה באמצעות מתווכים - במישור התודעתי-דיפלומטי, ביקורת על איראן שמושמעת ישירות מישראל (או מארצות הברית) נתפסת מראש כצפויה, ולכן קל יותר לטהראן למסגר אותה כמוטה וכאינטרסנטית. לעומת זאת, כאשר מסרים ערכיים מנוסחים במסגרת רב-צדדית או באמצעות מעצמות בינוניות דמוקרטיות למשל הצהרות משותפות של אוסטרליה-קנדה-האיחוד האירופי, או מסגור דרך מנגנוני ה-G7 נוצר אפקט לגיטימציה רחב יותר, המפחית את יעילות הנרטיב האיראני של האשמת ישראל ומצמצם את מרחב ההכחשה. מכאן נגזר לקח אופרטיבי: ישראל יכולה לבנות **אסטרטגיית מסרים עקיפה**, המבוססת על חלוקת עבודה תודעתית. במסגרת זו, שחקניות דמוקרטיות בינוניות נושאות את המסר הערכי (זכויות אדם, דיכוי, מעצרים שרירותיים), בעוד ישראל מתמקדת במסרים ממוקדי-אינטרס כגון יציבות אזורית, ביטחון נתיבי סחר ושיט, והימנעות מהסלמה מסרים שנתפסים כתכליתיים יותר ומקטינים את הסיכון לאפקט בומרנג תודעתי.

2) מסגור גיאור-כלכלי: הפיכת איראן לבעיה של יציבות מערכתית

אחד המאפיינים הבולטים בגישתן של יפן (ובמידה מסוימת הודו) הוא העדפת מסגור של המשבר האיראני כגורם סיכון למערכות כלכליות דרך שפת שווקים, אנרגיה ונתיבי שיט ולא רק כעימות מוסרי. העובדה ששוקי האנרגיה מתמחרים פרמיית סיכון סביב איראן והורמוז גם ללא מלחמה אזורית, מעידה כי הסביבה האיראנית נתפסת כמקור אי-ודאות בעל השלכות גלובליות. מכאן לקח אסטרטגי ברור לישראל: נדרש **תיק טיעון גיאור-כלכלי עקבי** על איראן, המבוסס על מושגים שנגישים לקהלים אסייתיים השפעה על מחירי אנרגיה, עלויות ביטוח ימי, תנועת מכליות, ויציבות שרשראות אספקה. מסגור כזה מאפשר לישראל לדבר בשפה שאינה נתפסת כפרובוקטיבית או אידאולוגית, ובכך להרחיב את מעגל השותפים הפוטנציאליים מעבר לקהל המערבי הטבעי.

3) אפקט טראמפ והלחץ האמריקני כמשתנה מסדר-על: היערכות דיפלומטית ולא דרישת יישור-קו

האיום האמריקני במכס של 25% על מדינות הסוחרות עם איראן הופך את הזירה האיראנית למבחן של כפייה כלכלית ולמשמעת מדינית. עבור שחקניות הינדו-פסיפיות, ההכרעה אינה בינארית, אלא פונקציה של מחיר כלכלי מידי מול אינטרסים ארוכי טווח. הלקח לישראל הוא פרקטי: במקום לצפות ליישור-קו מלא, עדיף להציע לשותפות באסיה **מנגנוני הפחתת עלויות** שיאפשרו להן להתקרב לעמדה מערבית מבלי

להיפגע באופן בלתי־נסבל. זה כולל: ראשית, מיפוי רגישויות ספציפיות של כל מדינה (אנרגיה/סחר/תעשייה) והצגתן באופן אמפירי; שנית, הצעת מסלולי תחליף אנרגיה, לוגיסטיקה, ביטוח ימי, תשתיות המקטינים תלות; והאחרון, פיתוח שיח פרגמטי על חריגות והבחנות כדי למנוע דחיקה של שותפים לאסטרטגיות של עמימות, סרבנות שקטה או עמידה נגדית.

(4) מסדרונות וקישוריות: להבין מדוע הודו לא תיישר קו אוטומטית

המרכיב ההודי ובפרט נכסי קישוריות כגון צ'אבהאר וההיגיון של מסדרונות מסביר מדוע ניו דלהי תעדיף זהירות רטורית ושימור נכסים גם תחת לחץ מערבי. מכאן נובע לקח מהותי: אם ישראל מבקשת תיאום הדוק יותר מול איראן, היא חייבת לתכנן **עם** האינטרסים ההודיים ולא **נגדם**. הדבר נכון במיוחד בהקשר רחב של קישוריות אזורית (כולל IMEC) ובתלות הגוברת ביציבות נתיבי סחר. לפיכך, במקום למסגר את השיח מול הודו כ"דיאלוג איראן", נכון יותר לבנות **דיאלוג מסדרונות**: שילוב הצעות פרו־קישוריות, לוגיסטיקה ואבטחת תשתיות, המקטינות את העלות שהודו תשלם אם תתקרב לעמדה מערבית. כך ניתן להפוך את התיאום מול איראן לחלק ממערכת אינטרסים רחבה ולא לעימות נקודתי שמעמיד את הודו בפני בחירה בין וושינגטון לטהראן.

ד"ר לורן דגן עמוס מומחית למדיניות החוץ ההודית במרכז בס"א וחברת פורום דבורה.